

Pavel Koblasa

Jindřichovické panství ve druhé polovině 19. století

Někdejší město Jindřichovice, německy Heinrichsgrün, nalezneme v Krušných horách, dvanáct kilometrů jihovýchodně od Kraslic. Původně bylo centrem rozsáhlého panství na území Loketského kraje, následně součástí kraslického okresu. Dnes se jedná o poklidnou obec, kde žijí trvale téměř čtyři stovky obyvatel a přísluší k ní ještě dalších sedm katastrálních území – Háj (Silbersgrün), Heřmanov (Hermannsgrün), Hradecká (Schefft), Loučná (Waitzengrün), Mezihorská (Kühnberg), Poušť (Oedt) a Stará (Altengrün). Za pozornost zde stojí novogotický zámek, v němž sídlí okresní archiv pro Sokolovsko, kostel svatého Martina, na návsi se nachází socha svatého Jana Nepomuckého, u vsi mauzoleum srbských a ruských zajatců z první světové války a opodál v lesích lovecký zámek Favorit (Jagdschloss Favorite im Thiergarten), postavený nově v letech 1904-1906 (snímek je z r. 2012).

Otto svobodný pán Nostitz (1568-1630), říšský dvorní rada a místokancléř království Českého, pocházející ze starobylého rodu původem z Horní Lužice (Oberlausitz), získal Jindřichovice v roce 1627 za 44.000 kop grošů míšeňských. O rok později přikoupil k jindřichovickému panství za 16.500 kop grošů míšeňských statek Krásnou Lípu (Schönlind). Když Otto zemřel, bylo z jeho majetků zřízeno na základě testamentu ze dne 18. dubna 1630 rodinné svěřenství neboli fideikomis. Císař Ferdinand II. vznik fideikomisu potvrdil dne 28. dubna 1630. Veškerý majetek zdědil Ottův vzdálený příbuzný Hans Hartwig hrabě Nostitz (1610-1683), zároveň zakladatel mladší linie rodu. Starší linii založil jeho bratr Otto (1608-1665). Během 17. století se rodové jméno změnilo na Nostitz-Rieneck (Grafen von Nostitz und Rieneck) po vymření hrabat Rienecků. Říšské panství Rieneck vlastnili Nostitzové až do let 1809-1811, kdy ho po částech prodali za 123.333 zlatých 20 krejcarů konvenční měny a tento kapitál věnili roku 1823 do rodového svěřenství. Se členy rozvětveného rodu Nostitzů bychom se setkali nejen v Čechách, ale i ve Slezsku, Lužici a Uhrách.

Po hraběti Hansi Hartwigovi následovali v čele nostitzského fideikomisu hrabě Anton Johann (1664-1736), Franz Wenzel (1696-1765), Franz Anton (1725-1794), Friedrich (1762-1819), Robert (1798-1820), Erwein (1806-1872) a Erwein Felix (1863-1931). Posledním soukromým majitelem Jindřichovic byl Friedrich Leopold hr. Nostitz-Rieneck (1893-1973).

Původně tvořily od svého založení nostitzské svěřenství panství Falknov (Falkenau) se statkem Milíře (Kohling), panství Jindřichovice se statkem Krásnou Lípou, statky Řehlovice (Tschochau), Hliňany (Hlinay), palác v Praze na Malé Straně (čp. 471/III), knihovna o 3.520 svazcích umístěná v pražském paláci, falknovské zámecké věži a na měšickém zámku (panství Pakoměřice), dámské šperky, obrazová galerie se 184 obrazy, sbírka mědirytin, sbírka mincí a medailí, sbírka starožitností s 230 kusy, rodinný archiv, kapitál ve výši 14.371 zlatých 35 krejcarů konvenční měny, zařízení pražského paláce a zámků ve Falknově, Jindřichovicích a Hliňanech, zásoby vína v Hliňanech, zařízení zemědělských a průmyslových podniků.

Dne 23. listopadu 1855 došlo ke změně, kdy se z dosavadních fideikomisních statků Řehlovice a Hliňan stal alod a naopak za fideikomisní byly prohlášeny statky hraničící přímo s Falknovem a Jindřichovicemi, tj. Chlumek (Perglas) se Šabinou (Schaben), Štampach (Steinbach, dnes Kamenice), Ebmeth (Rovná) se dvorem Vranovem (Frohnau), Boučí (Pichelberg) a Jehličná (Grasset). Chlumek koupili Nostitzové roku 1765 za 53.000 zlatých rýnských, Štampach v roce 1753 za 24.000 zlatých rýnských, Rovnou roku 1678 za 22.500 zlatých rýnských, Boučí v roce 1659 za 8.053 zlatých rýnských a Jehličnou roku 1678 za 7.300 zlatých rýnských.

Majorátní dominium Jindřichovice sestávalo ještě za feudalismu z městečka Jindřichovic a dále k němu náležely vesnice Heřmanov (Hermannsgrün), Javořina (Ahornwald), Hradecká (Schefft), Stará (Altengrün), Háj (Silbersgrün), Loučná (Waitzengrün), Nová Ves (Neudorf), Rotava (Rothau), Šindelová (Schindlwald), Krásná Lípa (Schönlind), Milíře (Kohling), Ptačí (Vogeldorf), Obora (Hochgarth), Břidlová (Schieferhütten) a Přebuz (Frühbuss). Když zemřel 1. prosince 1820 Robert hrabě Nostitz-Rieneck, převzal celé svěřenství samozřejmě včetně Jindřichovic jeho mladší bratr Erwein (8. IX. 1806-7. II. 1872).

Po skonu hraběte Erweina (Ervína), c. k. skutečného tajného rady, komandéra Leopoldova řádu etc., nařídil c. k. zemský soud v Praze provedení inventarizace. Z ní se mimo jiné dozvídáme, že Jindřichovice představovaly 6.463 hektarů pozemků, z toho 5.829 hektarů byly lesy rozdělené do poleší Přebuz (1.016 ha), Milíře (1.240 ha), Obora (1.294 ha), Nová Ves

(994 ha), Loučná (694 ha), Jindřichovice (516 ha) a Háj (73 ha). Panství zatěžovaly dluhy ve výši 25.000 zlatých, v jeho čele stál ředitel Josef Hoyer a na lesní hospodářství dohlížel lesmistr Josef Záleský.

Z vrchnostenských objektů lze uvést zámek s bytem ředitele panství (přestavěn v letech 1856-1858 podle plánů architekta Stamanna), pivovar (výroba 3.720 sudů ročně), dvůr a obydlí lesmistra v Jindřichovicích, železárnou, šindelnu, novou pilu, vápenku u Rotavy, cihelnu v Nové Vsi, pilu Mlýnské Chalupy (Mühlhäuser), lovecký zámek Favorit, myslivny v Loučné, Háji, Nové Vsi, Oboře, Milířích a V oboře (Im Thiergarten), hájovny Goldahegerhaus (u Rotavy), Mühlhäuser, Am Matzenberg, Gegen Schönwind, Gegen Rothau a Hermannsgrün.

Názvy polních tratí, kde hrabě vlastnil pozemky (podle katastrálních obcí)

HÁJ: Bei den Fichten, Tiefenbach, Schneideacker

HEŘMANOV: Hansbühl, Hofpeint, Langewies, Fischbach, Kappenbühl, Hinkenbühl

JINDŘICHOVICE: Ortsried, Rothauflur, Luchflur, Leithenflur, Ostflur, Schlossstrasse, Sandflur, Lehenflur, Strassenflur

KRÁSNÁ LÍPA: Ortsried, Scheibenwiesen, Oberrn Holzau, Möschlwiesen, Kunzenraum, Alte Hütten, Hüttenberg, Hammeräcker

LOUČNÁ: Ortsried, Reith, Hofacker, Zwodau, Pferdebrach, Engelsbrach

MILÍŘE: Fischbach, Kühberg, Peterfelder, Mittelberg, Ahornswald, Poslsteig, Voglhau, Erlwiesen, Kalte Breel

NOVÁ VES: Oberrn Fuchssteig, Im Berg, Flückenbühl, Glasberg, Ober den Fuchssteig

OBORA: Ortsried, Hochgarter Revier

PŘEBUZ: Osterplatz, Schmidtberg, Rothenneuth

ROTAVA: Auf der Neustadt, Grund, Spitzberg, Im Winkl, Baderbach, Hammer, Bauern-Winkl, Goldau, Baderloh

ŠINDELOVÁ: Zimmerrandlberg, In Seifen, Bühl, Rothauer Spitz, Thiergarten, Alte Wiese

Názvy lesních tratí, kde hrabě vlastnil pozemky (podle katastrálních obcí)

HÁJ: Grünleiten, Kartheis und Hornrang, Pöschwald, Bühl und Tiefenbach

HEŘMANOV: Fischbach, Hinkenbühl, Grosschau

JINDŘICHOVICE: Oberrn Langenwald, Gagsenwald, Tannenbühl, Ilmesberg, Sandbühl, Rothauspitz, Mittelberg

KRÁSNÁ LÍPA: Vogeldörferdick und Pechwald, Ahornwald, Hüttenwald

LOUČNÁ: Südstatt, Hofreitl, Steinbruch, Mühlrang, Pferdebrach, Unter Langewald, Kernacker und Tillingsberg, Hofbirken, Mittel- und Hinterreith

MILÍŘE: Plauenwald und Dörrhaidl, Kalter Brell, Erlwald, Ahornwalderberg und Rossberg, Steinknock, Mittelberge, Wachterhau und Backtrog, Brand, Fischbach

NOVÁ VES: Glasberg, Schafberg, Hohlrang und Steinhau, Brennhau und Buchschacht, Muckenbühl, Fritschhau

OBORA: Drachenkopf, Hartlsberg, Spitzberg, Ochsenberg, Gromersberg und Spanhaufen, Filzbruck, Holzberg und Zwislbach, Glaserrang, Ober- und Unterziegenstein, Brunenseich und Lippertsberg

PŘEBUZ: Stenglhau, Rothenmuth, Kriegsverhau, Granisberg, Gränzhau und Vogelherd, Hartlsberg, Schmelzhau und Brand, Bärenloh und Steinl, Steinbruch

ROTAVA: Löwenberg, Rosskamm, Pechbachrang, Göslwiesrang, Goldabachlebene, Vogelherd, Kostlerseifen und Zinnwald, Schafbruck, Kronburg, Grosschau, Bachlwies, Katzensteig

ŠINDELOVÁ: Florlhau, Schusterbühl, Erlwies, Zeughaus, Fischbach, Filz, Rothauspitz

Když úředníci dokončili veškeré inventarizace nařízené c. k. zemským soudem v Praze, mohl být konečně oficiálně za majitele panství Jindřichovic prohlášen týž soudem dne 11. dubna 1874 Erwein Felix hrabě Nostitz-Rieneck (20. V. 1863-3. XI. 1931), vnuk předchozího majitele. Ten se později rozhodl uskutečnit dobrovolnou inventarizaci fideikomisního majetku, kterou mu povolil c. k. zemský soud v Praze výnosem ze dne 14. dubna 1885. Jindřichovické panství se nacházelo na území soudních okresů Kraslice (Graslitz) a Nejde (Neudek). Proces inventarizace byl uzavřen 25. srpna 1885. Díky dochovaným soupisům víme, že k Jindřichovicím patřilo 6.405 hektarů půdy (lesní 5.836 ha, zemědělská 532 ha). Revírů existovalo stále sedm jako v roce 1872. Hospodářský dvůr zde fungoval jediný, a sice v Jindřichovicích o výměře 143 hektarů. Na jindřichovickém panství bychom našli celkem 119 budov, z toho 13 voluptuárních, 5 správních, 34 průmyslových, 20 hospodářských a 47 lesnických. Z významnějších podniků jmenujme pivovar v Jindřichovicích, šindelnu a vápenku v Rotavě, pily v Mlýnských Chalupách, Oboře a Rotavě. Zámek v Jindřichovicích se oceňoval na 35.277 zlatých 9 krejcarů, úřední odhad loveckého zámku Favorit (obec Šindelová čp. 54) činil 23.117 zlatých 14 krejcarů. Při této dobrovolné a poslední inventuře fideikomisního majetku Nostitzů byla čistá hodnota panství Jindřichovic vyčíslena na 3.124.632 zlatých 51 krejcarů, celý fideikomis (panství Jindřichovice s panstvím Falknovem a přilehlými okolními statky) na 4.623.754 zlatých 77 krejcarů.

Prameny

- Národní archiv, Fideikomisní spisy, sign. VII E 41 (F 5/98),

Souhrnné záznamy o fideikomisu – Nostitz-Rieneck (mladší linie), 1867, sv. 39, fasc. 21.

- NA, Fdk, sign. VII E 41 (F 5/98),

Protokol o inventuře a separaci fideikomisního panství Falknov a Jindřichovice, 1872, kart. 1106.

- NA, Fdk, sign. VII E 41 (F 5/98), Protokol o odhadu panství Falknov a Jindřichovice, 1885, kart. 1109.